

IRÁNYTŰ INTÉZET

Egy este Szíriában I.

Egy este Szíriában

A Szíria helyzetét elemző cikksorozatunk után – mely megpróbálta bemutatni és felmérni az országban harcoló erők viszonyát – ismét visszakanyarodunk az ország aktuális „ügyeihez” egyetlen kérdés, pontosabban tényezőt szemelőt tartva: háborús bűncselekmények a szíriai társadalom tükrében.

Mielőtt azonban végignéznénk az egyes politikai erők társadalommal szemben elkövetett cselekedeteit, röviden fűzzük össze egy csokorba azokat a nemzetközi jogi kifejezéseket, melyek háborús bűncselekmények pontos leírására, meghatározására szolgálnak.

Fogalmi megközelítések

A probléma megértése felé tett első lépések során meg kell különböztetnünk az emberiség, valamint az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények fogalmát. Azt gyorsan érdemes leszögezni, hogy emberiség elleni bűncselekmény – mint jogi kategória – nem létezik. Az ok, amiért mégis sokszor találkozhatunk „vele” a különféle elemzések, nemzetközi háborús konfliktusok leírásaiban, hogy létezik egy, az *„emberiség békéje és biztonsága elleni bűncselekmények”* elnevezésű koncepció, ami egy legitim, valós kategória. Ebbe a csoportba, kategóriába sorolható a népirtás, az emberiség elleni bűncselekmény, a háborús bűncselekmények, valamint az agresszió.¹

Esetünkben a két fogalom, melynek jelentéstartalma alapján haladunk tovább, a népirtás és az emberiség ellen elkövetett bűntett. A népirtás – vagy genocídium² – egyidős az emberiséggel. Winston Churchill ismertté vált mondata szerint a második világháború végéig a népirtás egy „név nélküli bűn” volt³. Pontos meghatározásának kiváltó oka, hogy a második világháború tömeges atrocitásai hatására a nemzetközi jogászok is egyre nagyobb számban kezdtek foglalkozni a kérdéskörrel. Azonban az „elkövetési magatartások” és a speciális szándék tényállásba ültetésére csak 1946-ban került sor. Az eset különlegessége, hogy a népirtás teljes valójában nem szerepelt önálló bűncselekményként sem a Nürnbergi, sem a Tokiói Törvényszék Statútumában.

---

¹ Dr. Lattmann Tamás – Emberiség kontra emberiség – Forrás: <http://www.jogiforum.hu/interju/81> (2015. 10.26.)

² Raphael Lemkin lengyel jogász 1944-ben vezette be a jogi gondolkodásba a genocídium fogalmát. A kifejezés a görög „genos” (törzs, család) és a latin „cide” (ölni) szavakból származik

³ Biedermann Zsuzsanna – A genocídium fogalmának értelmezése – Forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/biedermann48.html> (2015.10.26.)

Az ENSZ Közgyűlés határozta szerint a „*genocídium egész embercsoportok létjogosultságának tagadása, mint ahogyan az emberölés az egyén élethez való jogának tagadása.*”⁴ Ez a fajta felfogás valóságban történő megjelenése hatalmas veszteségeket okoz az emberiség számára, mivel ezek a különféle csoportok kulturális és egyéb téren is hozzájárulnak az emberiség értékeihez, sokféleségéhez. Éppen ezért a népiirtás ellentétes az „erkölcsi joggal” és az Egyesült Nemzetek szellemével és céljaival.

A határozat elfogadását követően igény fogalmazódott meg arra, hogy megelőzés és megbüntetés érdekében megbízza az Egyesült Nemzetek Gazdasági és Szociális Tanácsát (ECOSOC) egy egyezménytervezet összeállítására. A felül írott folyamat végeredménye az 1948. december 9-én elfogadott „A Népiirtás Büntetének Megelőzéséről és Megbüntetéséről Szóló Egyezmény”, amely 1951. január 12-én lépett hatályba, kilencven nappal a huszadik ratifikáció után. Az egyezmény meghatározása szerint népiirtást követ el, aki valamely nemzeti etnikai, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges kiirtása céljából:

- csoport tagjait megöli,
- a csoport tagjainak, csoporthoz tartozás miatt súlyos testi vagy adott esetben lelki sérelmet okoz,
- a csoportot olyan életfeltételek közé kényszeríti, amelyek azt vagy annak egyes tagjait pusztulással fenyegetik,
- olyan intézkedést tesz, amelynek célja a csoporton belül a születések meggátolása,
- a csoporthoz tartozó gyermekeket más csoportba elhurcolja.⁵

Az emberiség elleni bűncselekmény „*crimes against humanity*” a népiirtással szemben egy sajátos kategóriaként van jelen a nemzetközi jogban. Különlegessége abban fogható meg, hogy olyan esetek tárgyalására hozták létre, melyekre a háborús bűncselekmények, valamint a hadviselés szabályainak a megsértései nem, vagy a korabeli nemzetközi jogi értelmezés alapján nem egyértelműen voltak alkalmazhatóak.⁶ Ilyen esetnek fogható fel a polgári lakosság ellen elkövetett különféle jogsértések. A saját

---

⁴ ENSZ Közgyűlés 1946. évi 96 (I) határozat – Forrás: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/47/IMG/NR003347.pdf?OpenElement> (2015.10.25.)

⁵ Biedermann Zsuzsanna – A genocídium fogalmának értelmezése – Forrás: <http://jesz.ajk.elte.hu/biedermann48.html> (2015.10.26.)

⁶ Dr. Lattmann Tamás – Emberiség kontra emberiség – Forrás: <http://www.jogiforum.hu/interju/81> (2015. 10.26.)

lakosság elleni bűncselekmények esetében tehát a bűntett sokkal árnyaltabban jelenik meg, melynek nemzetközi megítélése, valamint felelőssége erőteljesen vitatható.

Ha megnézzük a két fogalom között felmerülő különbségeket, azt tapasztaljuk, hogy a lényegi különbség abban rejlik, hogy a népiirtás egy adott etnikai, vallási csoportra vonatkozik, míg az emberiség ellen elkövetett bűncselekmény az adott állam lakosságára korlátozódik. Természetesen a két fogalom bizonyos szempontból hasonló cselekedetet fed le, - cselekmény, mint erőszak – azonban annak tárgya árnyaltan eltolódhat. Megállapítható tehát, hogy alapvetően – de nem kizárólag - jogi értelemben érzékelhető a különbségekről beszélünk.

A nemzetközi jog fogalmi eszközeinek tisztázása után nézzük végig a szíriai hadszíntéren jelenlévő politikai és katonai erők az előző kategóriákba beilleszthető cselekedeteit.

Bassár el-Aszad és a rezsím „különleges” cselekedetei

Bassár el-Aszad elnök a konfliktus „jelképévé” nőtte ki magát, ugyanis személye, valamint az édesapjától „megörökölt” diktatórikus rendszere ellen tört ki a szíriai forradalom, mely az idő előrehaladtával polgárháborúvá nőtte ki magát. A szíriai konfliktus alatt – mely már több mint négy és fél éve tart – Aszad elnök helyzete, nemzetközi megítélése folyamatos változásban volt és van jelenleg is. Azon túl, hogy nemzetközi szinten akadtak támogatói és támadói is az általa képviselt rendszernek, e sorok születése pillanatában az elnök ismét „nyerő” pozícióban érezheti magát. Azzal ugyanis, hogy a nyugati államok megoldási kísérletei folyamatosan elbuktak, továbbá az Iszlám Állam megerősödésével a rezsím olyan pozícióba került, melyet két szóval lehet leginkább megjelölni: „kisebbik rossz”. Oroszország aktív megjelenésével⁷ Bassár el-Aszad pozíciója az elmúlt időszakban a legerősebbé vált, sőt, legújabb hírek szerint a „diktátor” is elnökválasztást szeretne kiírni a konfliktus rendezése után, ahol ő maga is jelöltként indulna.

A „kisebbik rossz” lehetőség azért csatolható a rezsím oldalához, mert sokak szemében az elnök az egyetlen olyan permanens személy, melynek neve, kiállása – ha nyugalmat nem is – egyfajta stabilizációt hozhat. Azonban a rezsím oldalához is köthetők olyan háborús bűncselekmények, melyek tudatában, s egy optimális helyzetben nem

---

⁷ Az orosz légierő aktív bombázásával és a szíriai rezsím „istápolásával” elsősorban az oroszok által felmelegített, kissé átalakított hibrid hadviselés (Hybrid Warfare) legújabb megnyilvánulását tapasztalhatjuk.

tenné lehetővé Aszad hatalmának folytatását. A következőkben erre a bűncselekményekre szeretnénk felhívni a figyelmet.

Mielőtt azonban kiemelnénk a rezsím legkirívóbb cselekedeteit, különbséget kell tennünk a rezsím ellenségei között. Természetesen a társadalom azon „részei”, csoportjai, melyek fellázadtak az elnök módszerei ellen, nem azonosítható, nem rakható egy csoportokba azokkal a más országból érkezett harcosokkal, akik számára a legfontosabb feladat az Iszlám Állam hatalmának megszilárdítása Szíriában. A nemzetközi jog alapján véleményem szerint megállapítható, hogy az idegen erő, más ország – vagy akár szervezet – harcosai ellen elkövetett bűntettek alapvetően a háborús bűncselekményekhez sorolhatóak. Fontos kiemelnünk továbbá, hogy a polgárháborúban a hatalmon lévő erő atrocitásait már nem elsősorban háborús bűnként tárgyalja a nemzetközi jog, hanem emberiség ellen elkövetett bűncselekményként.

Az előzőekben ismertetett jogi kategóriák után nézzük meg, hogy emberiség ellen elkövetett bűnök mely formája jelent meg a rezsím oldalán az elmúlt négy és fél év alatt.

Tömegpusztító fegyverek bevetése

A legkirívóbb eset a társadalom, az állampolgárok kárára elkövetett tömegpusztító fegyverek bevetése. Az Európai Parlament 2013. szeptember 12-i állásfoglalásai indítványa (2013/2819(RSP)) vette górcső alá az rezsím legismertebbé vált emberiség elleni bűncselekményét, mely 2013. augusztus 21-én történt. Damaszkusz külvárosban ugyanis ezen a napon nagyszabású vegyi támadást hajtottak végre, amelynek során több száz ember – pontosan 1429 fő, közöttük nők és gyerekek – vesztették életüket. A dokumentum kijelenti, hogy számos különböző forrásokból származó információk szerint a támadás ténylegesen megtörtént és a *„jelek szerint erős a bizonyítéka annak, hogy a szíriai rezsím felelős a támadásért.”*⁸

A rezsím természetesen tagadta, hogy a cselekedetet ők hajtották volna végre, és arra hivatkozott, hogy felkelők is rendelkeztek a szükséges eszközökkel és így ők követték el a bűncselekményt. John Kerry amerikai külügyminiszter számtalan olyan bizonyítékot látott, mely egyértelművé tette, hogy Aszad elnök utasítására hajtották végre a

---

⁸ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+MOTION+B7-2013-0424+0+DOC+PDF+V0//HU> (2015.10.27.)

„tömegmészárlást”. Az azóta eltelt több mint két év kutatással, oknyomozással telt, mely során jó pár szakértő arra az eredményre jutott, hogy valóban nem a rezsim a felelős.

Több bizonyítékot is találtak arra, hogy az Iszlám Államnak – és csatolt szerveinek is – birtokába jutottak bizonyos vegyi fegyverek. Aszad a vizsgálatot – a vegyi fegyver bevetésének „rejtélyét” kihasználva – s természetesen pozitív képet alkotva magáról – orosz segítséggel „hivatalosan” megsemmisítette teljes vegyi és biológiai fegyver készleteit.

2015. tavaszán mégis olyan hírek kerültek napvilágra ismét, melyek már arról tanúskodtak, hogy a Bassár el-Aszad vezette rezsim nem jelentette be egy olyan létesítmény létezését, melyben a Vegyifegyver-tilalmi Szervezetek szarin és VX nyomait találták.⁹ Az Egyesült Államok és szövetségesei szerint a rezsim ezen cselekedetei egyértelműen bizonyítják Aszad bűnösségét.

Azonban a történet korán sem ért véget. A folyamatos találgatások, vizsgálatok után 2015. augusztus 9-én született határozat az ENSZ berkein belül melynek feladatául szabnák a szíriai klórgáz – és persze más vegyi fegyverek – bevetéséről szóló információk vizsgálatát.

Kínzások és bizonyítékok

Látnunk kell, hogy az emberiség elleni bűncselekmények bizonyítása rendkívül nehéz, hiszen mindegyik résztvevő – fogalmazzunk úgy – hajlamos a „katonák” és civilek bántalmazására. Ezért a következő sorokban olyan eseteket szeretnék bemutatni, melyeknek a dokumentáltsága a leginkább mondható „valóságosnak”.

A dokumentum, mely 2013. szeptember 12-én született, s mely alapját képezte az előzőekben ismeretet „vegyszer- esetnek”, további bűnöket sorol fel a rezsimmel szemben. Az állásfoglalás legfontosabb elem a vegyi támadáson túl, hogy az ENSZ információi szerint a szíriai békés tüntetések 2011. márciusi erőszakos leverésének kezdete óta több mint 100.000 ember – többségében polgári személy – vesztette életét.¹⁰

Továbbá az ENSZ Humanitárius Ügyeket Koordináló Hivatala (OCHA) szerint 4,25 millió ember kényszerült országon belül lakóhelye elhagyására, és több mint 2 millió

---

⁹ Szarin és VX ideggáz nyomaira bukkantak az ellenőrök Szíriában – Forrás: http://kitekinto.hu/iszlam/2015/05/09/szarin-es-vx-ideggaz-nyomaira-bukkantak-az-ellenrok-sziria-ban/#.Vjc5_Wultv9 (2015.11.02.)

¹⁰ U.o.

szíriai menekült távozott főként Törökországba, Jordániába, Libanonba, Egyiptomba és Irakba.¹¹

Az idei év második felében rendezték meg azt a fényképkiállítást, melynek alapját az az 55 ezer fénykép adta, melyeket egy katonai fényképész készített 2011 és 2013 között Szíriában. A képek születésének háttéréről a The Guardian újságírójának sikerült felvennie a kapcsolatot „Samival”, a fényképész segítőjével és barátjával, majd egy idő múlva maga a fényképész is ráállt arra, hogy „Caesar” álnéven interjút adjon.¹²

A dokumentum kitér arra, hogy a szíriai polgárháború kitörésekor, pontosabban közvetlenül utána a rezsim számtalan foglyot ejtett, akiket halálra kínozott az információszerzés okán válogatott, középkorinak mondható eszközök alkalmazásával, mely cselekedetek részleteit jelen sorok között nem szeretnék ismertetni. Ceaser szerint a rezsim leghatékonyabb módszere az volt, hogy a civil áldozatokra „rátűzte” a terrorista jelzőt, mely bélyegnek a súlya annyira dominánssá vált, hogy ezáltal bárki megsemmisíthetővé válhatott. A stigma megjelenése során az állampolgár elvesztette személyiségét s csak egy számmá változott, melyet könnyen ki lehetett törölni, el lehetett tüntetni.¹³

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának 2014 augusztusában kiadott dokumentum a szíriai háború emberiség ellen elkövetett cselekedeteire hívja fel a figyelmet függetlenül a szembenálló felek identitástudatától. E dokumentum lényegében több eseten, több példán keresztül próbálja meg lefesteni a háború borzalmait, mi – tekintettel a rész valódi témájára – továbbra is a rezsim „bűncselekményire” fókuszálunk.

A tanulmány dokumentációja szerint a rezsim több alkalommal is szisztematikusan utasította a szíriai légierőt arra, hogy a civil társadalom számára nélkülözhetetlen infrastruktúrát bombázzon¹⁴. A célpontok között szerepeltek piacok, boltok, kórházak, iskolák, továbbá olyan munkahelyek és közösségi „területek” ahol rendszeresen – ha kell, életvitelszerűen – nagyon sok civil fordult meg. A rezsim célja a

---

¹¹ U.o.

¹² They were torturing to kill: inside Syria's death machine – Forrás: <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/01/they-were-torturing-to-kill-inside-syrias-death-machine-caesar> (2015.11.02.)

¹³ A cikk itt kitér arra, hogy a sebesültekkel hogyan bántak, pontosabban hogyan tagadták meg az egészségügyi ellátást a vélt – vagy valós – „ellenzéki” állampolgártól.

¹⁴ Példaként fel lehet hozni egy 2013. szeptember 29-i eseményt, amikor 12 ember – diákok és tanárok – vesztették életüket egy szíriai iskola lebombázásakor. Forrás: <http://archivum.magyarhirlap.hu/iskolara-dobtak-bombat-sziriaban> (2015.11.02.)

támadásokkal az volt, hogy a felkelők által uralt területeken ellehetetlenítsék a mindennapi életet.

A dokumentum kitér az erő alkalmazásának diszfunkcióira¹⁵ is. Nevezetesen az Aszad vezette csoport több alkalommal élt nehéztüzérségi eszközök, továbbá a légi erő különféle harci eszközeinek – többek között vákuum bomba – bevetésével civil célpontok ellen. Számtalan alkalommal nyúltak „hordozó” rakéták bevetéséhez, melyek hatóerejükön túl a pontatlanságukról váltak hírhedtté. Az ilyen típusú rakéták zsúfolt, civilek által lakott területen történő bevetésével szinte borítékolhatóvá vált a civil halálos áldozatok számának indokolatlan növekedése.

Bassár el-Aszad elnök által vezetett rezsim – bizonyítékokkal leginkább alátámasztott események rövid ismertetése után – tehát a szíriai háború több mint négy és fél éve alatt nem csak háborús, hanem emberiség elleni bűncselekményeket is elkövetett. Mindez nemcsak Aszad felelősségét helyezi előtérbe, hanem azt is, hogy vajon az elnök „égisze” alatt tényleg lehetséges-e a szíriai társadalom újraegyesítése? Vajon Bassár el-Aszad legitim vezetőnek tekinthető-e a saját társadalmának vetületében? A világ nagyhatalmai – legalábbis a nagyközönség előtt – eltérő véleményekre helyezkednek. Azonban tényként szinte mindegyik nemzetközi résztvevő elismeri, hogy Aszad egyetlen erénye a kivételessége, vagyis, nincs még egy olyan személy, aki ismertsége, ha tetszik „karizmája” által képes lenne Szíriában rendet tenni. Ezért válik rendkívül izgalmassá az az amerikai gondolat, melynek központi eleme a következő: Bassár el-Aszad átmeneti támogatása a harcok befejezéséig, majd pedig hathatós félreállítása.

De vajon a gyakorlatban hogy lehet félreállítani egy olyan államférfit, aki megnyerte a háborút?! A történelem szűkölködik ilyen példákban. Azonban ami lehetetlennek tűnik, az gyakran megvalósíthatatlan is marad...

Cikkünk eredeti céljához visszakanyarodva, a következő írásunkban a háborúban résztvevő többi oldal emberiség ellen elkövetett cselekedeteire hívjuk fel a figyelmet egyetlen cél által vezérelve, hogy egy kissé rávilágítsunk arra, hogy civilként milyen is lehet „egy este Szíriában” ...

---

¹⁵ Jelent esetben a harci eszközök bevetésének módjáról és diszlokációjáról van szó, vagyis, hogy milyen célpont ellen mekkora harci erőt vetünk be. (Arányosság kérdése)